

Посібник

Екологічний паспорт міста

методичні рекомендації

Київ, 2020 р.

Практичний посібник для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування «Методичні рекомендації: Екологічний паспорт міста» підготовлено в рамках спільної діяльності Асоціації міст України (АМУ) та проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який упроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади.

Автори: Олександр Ігнатенко, старший експерт із міжнародної співпраці та економічного розвитку Проекту ПРОМІС, доктор наук із державного управління, кандидат економічних наук
Геннадій Марушевський, консультант із питань охорони довкілля Проекту ПРОМІС, кандидат філософських наук
Ольга Рябуха, консультант АМУ з питань охорони навколишнього середовища

Зміст практичного посібника для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування «Методичні рекомендації: Екологічний паспорт міста» є виключною думкою авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Міністерства міжнародних справ Канади.

Будь-яку частину практичного посібника для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування «Методичні рекомендації: Екологічний паспорт міста» не можна відтворювати або використовувати жодним способом без відповідного посилання на першоджерело та Проект ПРОМІС.

Посібник

Екологічний паспорт міста

методичні рекомендації

Зміст

Передмова	5
Методичні рекомендації.....	6
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСТА	8
2. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСТА	8
3. НАСЕЛЕННЯ.....	10
4. ВИРОБНИЧИЙ КОМПЛЕКС МІСТА ТА НЕБЕЗПЕЧНІ ОБ'ЄКТИ	12
5. НАЙВАЖЛИВІШІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МІСТА	13
6. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ	14
7. ЗМІНА КЛІМАТУ	18
8. ВОДНІ РЕСУРСИ ТА ВОДОКОРИСТУВАННЯ	18
9. ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ	20
10. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ.....	22
11. НАДРА.....	23
12. ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ	23
13. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД	24
14. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ	25
15. СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МІСТА	26
16. ІНЖЕНЕРНИЙ ЗАХИСТ ТЕРИТОРІЇ МІСТА	27
17. МОНИТОРИНГ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ.....	28
18. БЕЗПРИТУЛЬНІ ТВАРИНИ	28
19. КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ВИМОГ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА	29
20. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ТА ІНФОРМУВАННЯ.....	29
21. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДАХ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
Додатки.....	31

Передмова

Функціонування міста спричиняє постійний тиск на урбоєкосистему, потребує надмірного споживання природних ресурсів, позначається на кліматотвірних процесах. В екологічному аспекті місто є складною багатofункціональною системою, оптимальний розвиток якої залежить від зважених рішень міської влади, узгоджених із громадою міста. Екологічні інтереси сьогодні є рівнозначними інтересам соціальним й економічним. Тому запорукою високої якості життя в місті є його збалансований (еколого-соціально-економічний) розвиток.

Екологічний паспорт міста — це аналітично-довідкове видання, у якому наведено статистичні й узагальнені дані про стан довкілля: атмосферне повітря, водні та земельні ресурси, поводження з відходами, надра, а також зелене господарство та природно-заповідний фонд. У ньому визначено найважливіші екологічні проблеми міста, які потребують вирішення. З екопаспорта можна отримати інформацію щодо системи екологічного управління міста, міжнародної співпраці у сфері охорони довкілля, переліку природоохоронних заходів, які було здійснено в поточному та минулому роках, а також участі громадськості в екологічному управлінні.

Для представників органів влади, керівників підприємств, установ і організацій екопаспорт дасть змогу оцінити правильність ухвалених управлінських рішень, допоможе формувати на рівні міста адекватну викликам часу екологічну політику, ефективно впроваджувати належну стратегію подальшої господарської діяльності з урахуванням природоохоронних вимог. Для містян і представників громадських організацій екопаспорт дасть можливість відстежувати стан і тенденції зміни параметрів довкілля в місті, здійснювати громадський контроль за екологічною політикою, брати участь у природоохоронних заходах і впроваджувати громадські екологічні ініціативи, що має сприяти поліпшенню якості життя в місті.

Екологічний паспорт також сприятиме впровадженню європейських підходів до екологічної політики, у тому числі до екологічної оцінки. Зокрема, це пов'язано з реалізацією законів України «Про оцінку впливу на довкілля» (від 23.05.2017 № 2059-VIII) і «Про стратегічну екологічну оцінку» (від 20.03.2018 № 2354-VIII) та необхідністю впровадження відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Директиви 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище та Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище.

Методичні рекомендації

Титульний аркуш. На титульному аркуші рекомендовано розмістити герб і карту-схему міста, а також вказати рік створення екологічного паспорта.

Відомості про розробників екологічного паспорта. Потрібно надати інформацію про організацію, відповідальну за підготовку екологічного паспорта: назва, адреса, логотип (за наявності). У разі залучення спонсорських коштів — указати інформацію про спонсора: назва, адреса, логотип (за наявності). Крім того, належить зазначити імена та прізвища, а також посади осіб, залучених до підготовки екологічного паспорта (упорядники).

Зміст. У змісті наводять назви розділів і додатків екологічного паспорта. Під час підготовки екологічного паспорта міста рекомендовано брати за основу (або використовувати) такий зміст:

1. Загальна характеристика міста
2. Фізико-географічна характеристика міста
 - 2.1. Географічне положення
 - 2.2. Рельєф
 - 2.3. Положення в системі фізико-географічного та геоботанічного районування
 - 2.4. Кліматичні умови міста
 - 2.5. Гідрографічна мережа міста
 - 2.6. Ґрунти
 - 2.7. Ландшафти
3. Населення
4. Виробничий комплекс міста та небезпечні об'єкти
 - 4.1. Виробничий комплекс міста
 - 4.2. Екологічно небезпечні об'єкти
 - 4.3. Потенційно небезпечні об'єкти
5. Найважливіші екологічні проблеми міста
6. Атмосферне повітря
 - 6.1. Викиди забруднювальних речовин в атмосферне повітря
 - 6.2. Якість атмосферного повітря
7. Зміна клімату
8. Водні ресурси та водокористування

- 8.1. Водопостачання
 - 8.2. Водовідведення
 - 9. Поводження з відходами
 - 9.1. Промислові відходи
 - 9.2. Тверді побутові відходи
 - 10. Земельні ресурси та землекористування
 - 11. Надра
 - 12. Зелені насадження
 - 13. Природно-заповідний фонд
 - 14. Формування екологічної мережі
 - 15. Система екологічного управління міста
 - 15.1. Організації, що займаються природоохоронною діяльністю
 - 15.2. Екологічні плани та програми
 - 15.3. Екологічні проекти, зокрема й міжнародні
 - 15.4. Природоохоронні заходи й акції
 - 16. Інженерний захист території міста
 - 17. Моніторинг стану довкілля
 - 18. Безпритульні тварини
 - 19. Контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства
 - 20. Екологічна освіта та інформування
 - 21. Участь громадськості в екологічному управлінні та природоохоронних заходах
 - 21.1. Громадські екологічні організації
 - 21.2. Громадські екологічні ініціативи
- Список використаних джерел
- Додатки

1. Загальна характеристика міста

У цьому розділі вказують площу міста, чисельність населення, адміністративний поділ (райони). Крім того, цей розділ може містити історичні дані про місто, зокрема дату заснування, походження назви, давність заселення території міста, найважливіші історичні події та пам'ятки.

Важливо зазначити сучасний стан розвитку міста. Для цього потрібно стисло описати такі сфери діяльності:

- промисловість міста та її структура;
- транспортне сполучення (автомобільний, залізничний, авіаційний, річковий транспорт);
- освіта та заклади освіти;
- охорона здоров'я та медичні заклади;
- спорт і спортивні досягнення;
- культура та заклади культури.

2. Фізико-географічна характеристика міста

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

2.1. Географічне положення. Указують географічне положення міста, його координати, відстань до інших міст (наприклад, до обласного центра та до Києва).

2.2. Рельєф. Описують форми рельєфу й геологічну структуру території міста.

2.3. Положення в системі фізико-географічного та геоботанічного районування. Відповідно до фізико-географічного районування України вказують, до якої зони, фізико-географічної провінції, фізико-географічної області та фізико-географічного району належить територія міста.

Згідно з геоботанічним районуванням України зазначають, до якої геоботанічної області, геоботанічної провінції, геоботанічного округу, геоботанічного району належить територія міста. В основу геоботанічного районування покладено монографію «Геоботанічне районування Української РСР» (К.: Наукова думка, 1977), яку можна знайти на Українському геоботанічному сайті (<http://geobot.org.ua/publication/monograph/?start=1>).

2.4. Кліматичні умови міста. Указують температурні характеристики регіону розташування міста за певний період спостережень:

- середня температура найхолоднішого місяця зими (січень);

- середня температура найтеплішого місяця літа (липень);
- динаміка зміни середньорічної температури;
- сезонний хід приземної температури;
- сезонний хід трендів середньомісячної температури.

Наводять характеристику атмосферних опадів в регіоні міста:

- усереднена річна сума атмосферних опадів у теплий і холодний періоди;
- усереднена по регіону кількість днів із дощем і зі снігом, кількість днів без опадів;
- динаміка річної суми атмосферних опадів;
- сезонний хід суми атмосферних опадів;
- сезонний хід трендів суми атмосферних опадів.

Важливою є інформація про несприятливі погодні явища, зафіксовані в регіоні міста, а саме: кількість днів із грозою, градом, туманом, смерчами.

Для інформування про температурні характеристики міста, атмосферні опади й несприятливі погодні явища рекомендовано використовувати дані метеостанцій, розташованих поблизу міста. Ці дані можна подати як у графічному, так і в табличному вигляді.

2.5. Гідрографічна мережа міста. У цьому підрозділі потрібно описати водні об'єкти міста: річки, водосховища, озера, ставки (для характеристики річок міста рекомендовано використати форму, наведену в табл. 1). Важливо вказати гідрологічний режим водотоків і водойм міста, а також те, як використовують водні ресурси міста. Доцільно також надати фотографії найхарактерніших водних об'єктів міста.

Таблиця 1. Характеристика річок міста

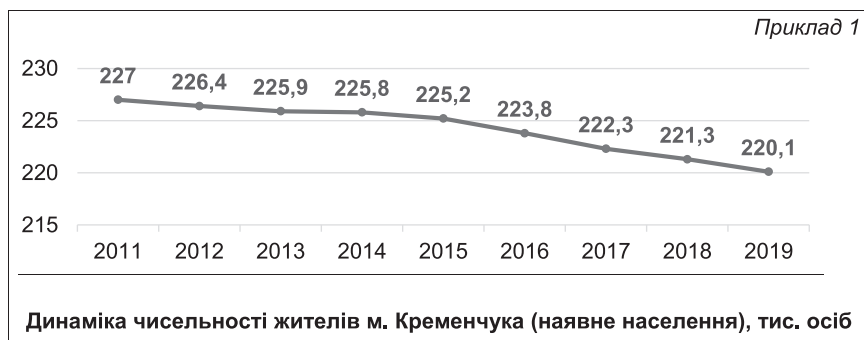
Назва річки	Куди впадає (яка притока)	Довжина, км		Площа водозбору, км ²
		загальна	на території міста	

2.6. Ґрунти. Указують типи та підтипи ґрунтів міста. Слід зазначити, що для міст характерні техноземи — ґрунти, створені діяльністю людини у процесі рекультиватії тих чи інших об'єктів або господарського освоєння ділянок землі. Ґрунти, близькі до природних, можуть зберігатися в місті в зоні лісопарків і старих паркових насаджень.

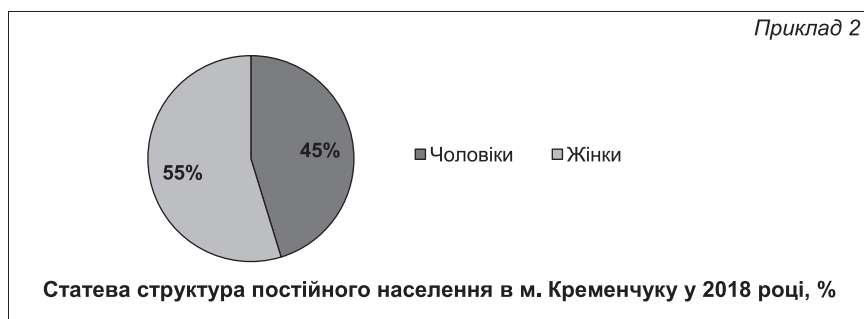
2.7. Ландшафти. Описують ландшафтне розмаїття міста, яке визначається кількістю природних географічних комплексів — ландшафтів — як сукупностей рельєфу, клімату, вод, ґрунтів, об'єктів рослинного й тваринного світу, які знаходяться у складній взаємодії та взаємозумовленості й утворюють однорідну за умовами розвитку та єдину цілісну систему. До опису можна додати ландшафтну карту, де вказати основні індикаторні компоненти географічних комплексів (рельєф, річкова мережа, рослинність).

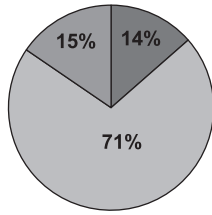
3. Населення

Важливими характеристиками міста є чисельність, структура та динаміка руху його населення. Тому потрібно вказати поточну чисельність населення та динаміку чисельності населення за останні 5 – 10 років, яку бажано подати у графічному вигляді (див. приклад 1).

Рекомендовано надати інформацію про статеву й вікову структуру населення, яку краще подати у графічному вигляді (див. приклади 2 та 3). Динаміку чисельності постійного населення можна подати в табличній (див. табл. 2) чи графічній формі.

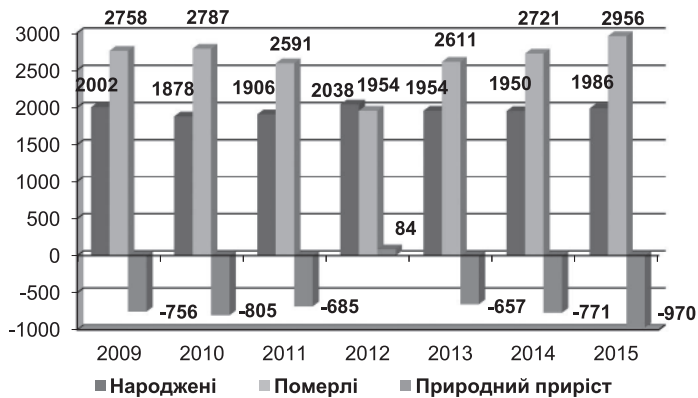
- Молодше за працездатний вік (0 – 14 років)
- Працездатне (15 – 64 років)
- Старше за працездатний вік (65 і старші)

Вікова структура населення м. Кременчука у 2015 році, %

Таблиця 2. Чисельність постійного населення за статтю, осіб (на 01 січня)

Кількість осіб	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обидві статі по області							
Чоловіки							
Жінки							
Обидві статі по місту							
Чоловіки							
Жінки							

Варто також навести динаміку природного та міграційного руху населення міста (див. приклади 4 і 5).

Динаміка природного руху населення в м. Кременчуку, осіб

Інформацію про чисельність, структуру та динаміку руху населення міста можна отримати в обласному головному управлінні статистики.

4. Виробничий комплекс міста та небезпечні об'єкти

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

4.1. Виробничий комплекс міста. Оскільки промисловість міста є великим джерелом забруднення довкілля та справляє на нього значний вплив, у цьому підрозділі рекомендовано описати виробничий комплекс міста. Потрібно вказати кількість підприємств, структуру промисловості та найбільші підприємства (за галузями).

4.2. Екологічно небезпечні об'єкти, які створюють найбільше техногенне навантаження на довкілля міста. Аварії та інші надзвичайні ситуації можуть призвести до тяжких наслідків, пов'язаних із забрудненням довкілля, завданням шкоди здоров'ю людей і впливом на тваринний та рослинний світ. Інформацію про екологічно небезпечні об'єкти бажано подати в табличному вигляді (див. табл. 3). Цю інформацію можна знайти в регіональних доповідях про стан довкілля в області, які розміщують на сайтах обласних управлінь екології та природних ресурсів і на сайті Мінприроди України (https://menr.gov.ua/news/32893.html?fbclid=IwAR3iAgY_0rbRsWb8XxYjoPxm1lunaoPR8).

Таблиця 3. Екологічно небезпечні об'єкти

№	Назва екологічно небезпечного об'єкта	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)
1.			
...			

4.3. Потенційно небезпечні об'єкти. Це об'єкти, що створюють реальну загрозу виникнення надзвичайної ситуації; об'єкти, на яких використовують, виготовляють, переробляють, зберігають або транспортують небезпечні радіоактивні, пожежовибухові, хімічні речовини та біологічні препарати, об'єкти з видобування корисних копалин; гідротехнічні споруди тощо.

Перелік потенційно небезпечних об'єктів міста можна знайти в Державному реєстрі потенційно небезпечних об'єктів (<http://pno.gov.ua/>). Інформацію про ці об'єкти можна подати в табличному вигляді (табл. 4).

Таблиця 4. Потенційно небезпечні об'єкти

№	Назва ПНО	Місцезнаходження ПНО	Небезпека	Реєстраційний номер
1.				
2.				
...				

5. Найважливіші екологічні проблеми міста

Україна належить до індустріально-аграрних країн. Значна частина промислових підприємств (понад 80 %) розташована в містах і селищах міського типу. Саме промислові підприємства формують основне техногенне навантаження на довкілля.

Для багатьох міст України характерна складна екологічна обстановка, обумовлена наявністю й концентрацією підприємств чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії та нафтохімії, гірничодобувної промисловості, цементних заводів. Такі міста є безперечними лідерами щодо забруднення повітря. У великих містах з інтенсивними транспортними потоками значним є забруднення від автотранспорту.

Небезпечною екологічною проблемою міст є стан каналізаційного господарства й очищення стічних вод. У багатьох містах України каналізаційні системи потребують заміни або капітального ремонту. Часті прориви каналізаційних колекторів є постійними джерелами небезпечного забруднення міського середовища, а іноді призводять до спалаху інфекційних захворювань. У більшості міст України споруди з очистки загальноміських стічних вод перевантажені. У багатьох містах наявні потужності очисних споруд у декілька разів нижчі, ніж потрібно. Приблизно половина міських стічних вод скидаються у водні об'єкти недостатньо очищеними, з них орієнтовно 15 % — узагалі без очищення.

Однією зі складних екологічних проблем для більшості міст України є поведження з промисловими і твердими побутовими відходами.

Забруднення ґрунтів у містах пов'язане головно з викидами автотранспорту та промислових підприємств. Основними джерелами забруднення ґрунтового покриву стали теплові електростанції, підприємства кольорової та чорної металургії.

У цьому розділі рекомендовано описати найважливіші екологічні проблеми міста, подавши їх за рейтингом, де більш серйозна проблема передре менш серйозній.

6. Атмосферне повітря

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

6.1. Викиди забруднювальних речовин в атмосферне повітря.

Забруднення атмосферного повітря в місті обумовлено викидами забруднювальних речовин від стаціонарних і пересувних джерел забруднення. Потрібно вказати галузі, які найбільше забруднюють атмосферне повітря в місті.

Динаміку викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел міста за останні 5 – 10 років краще подати у графічному вигляді (див. приклад 6).

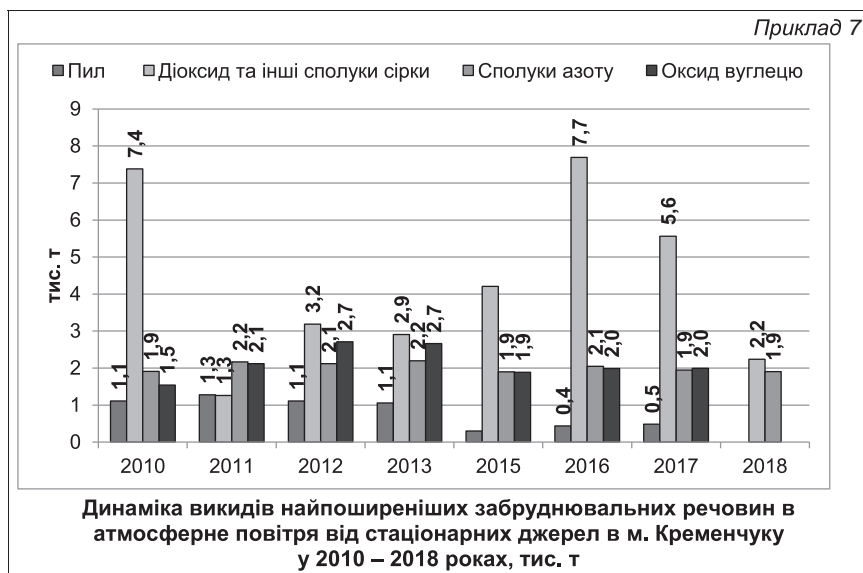
Цю інформацію можна отримати в обласному головному управлінні статистики. Слід зауважити, що з 2016 року даних щодо викидів забруднювальних речовин від пересувних джерел немає в обласному

головному управлінні статистики через зміну форми статистичної звітності: вилучення цієї позиції зі звітності за формою № 2 ТП (повітря). Потрібно вказати основних забрудників атмосферного повітря в місті (див. табл. 5).

Таблиця 5. Основні забрудники атмосферного повітря в місті

№	Підприємство -забрудник	Валовий викид, т		Зменшення - /збільшення +	Причина зменшення / збільшення
		поточний рік	попередній рік		
1.					
2.					
...					

Також рекомендовано надати інформацію про динаміку викидів найпоширеніших забруднювальних речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у місті за останні 5 – 10 років (див. приклад 7). Цю інформацію можна знайти в регіональних доповідях про стан довкілля в області та у статистичних збірниках (наприклад, «Довкілля Полтавщини у 2017 році»).

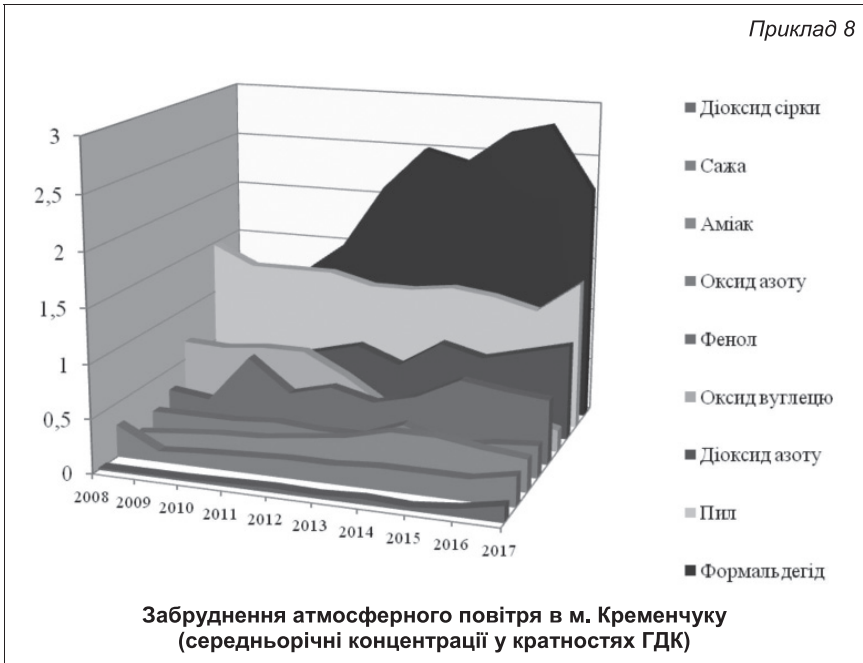
Рекомендовано описати ситуацію, пов'язану із забрудненням атмосферного повітря від пересувних джерел. Зокрема, це стосується інтенсивності транспортного руху в місті, громадського транспорту, транзитних перевезень, наявності електротранспорту.

6.2. Якість атмосферного повітря. Оцінку стану забруднення атмосферного повітря здійснюють через порівняння концентрацій забруднювальних речовин із відповідними гранично допустимими концентраціями (ГДК) у повітрі населених місць.

У цьому підрозділі вказують середньорічні та максимальні концентрації забруднювальних речовин в атмосферному повітрі міста (див. табл. 6). Потрібно зазначити, скільки проб атмосферного повітря було відібрано та проаналізовано. Доцільно також у графічному вигляді подати динаміку забруднення атмосферного повітря в місті основними забруднювальними речовинами, указавши середньорічні концентрації цих речовин у кратності ГДК (див. приклад 8). Особливу увагу треба звернути на виявлені перевищення ГДК, оскільки це потребує вжиття заходів для зниження викидів підприємствами, які забруднюють довкілля.

Таблиця 6. Середньорічні та максимальні концентрації забруднювальних речовин в атмосферному повітрі міста у ____ році

Забруднювальна речовина	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Середньорічна концентрація, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальна концентрація, мг/м ³
Пил				
Діоксид сірки				
Оксид вуглецю				
Діоксид азоту				
Оксид азоту				
Фенол				
Сажа				
Аміак				
Формальдегід				
...				

Важливим комплексним показником забруднення атмосфери є індекс забруднення атмосфери (ІЗА). Цей індекс обчислюють за п'ятьма забруднювальними речовинами з найбільшою середньою концентрацією (відносно середньодобових ГДК) з урахуванням класу небезпеки речовини. Критерій оцінювання ІЗА: $ІЗА < 5$ — низький рівень; $5 < ІЗА < 7$ — підвищений; $7 < ІЗА < 14$ — високий, $ІЗА > 14$ — дуже високий.

У цьому підрозділі рекомендовано надати інформацію про динаміку індексу забруднення атмосфери (див. табл. 7). Можна також надати інформацію про те, як ІЗА змінюється протягом року. Це дасть можливість дізнатися, у які місяці які речовини забруднюють довкілля міста найбільше.

Таблиця 7. Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря міста за період _____

	__ рік	__ рік	__ рік	__ рік	__ рік	__ рік	__ рік
ІЗА по місту							
ІЗА середній по Україні							

7. Зміна клімату

Важливо також розглянути сценарії можливих змін клімату. Для побудови таких сценаріїв доцільно використовувати наявні сценарії змін глобальної приземної температури з урахуванням регіональних особливостей і тенденцій зміни метеорологічних параметрів.

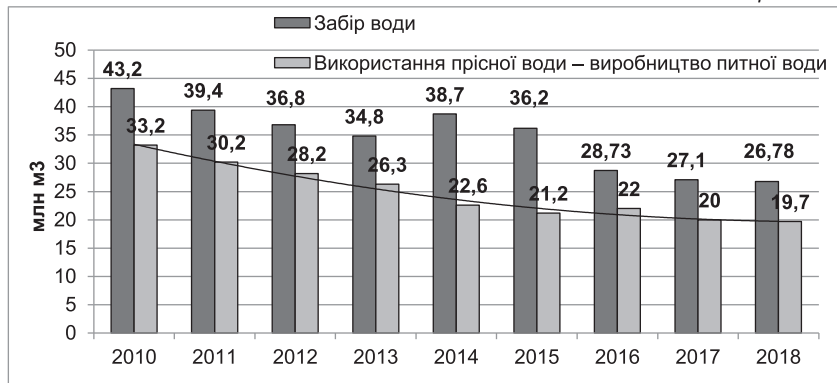
У цьому розділі здійснюють оцінку вразливості міста до зміни клімату, використовуючи наявні методики оцінки вразливості та інформацію з підрозділу 2.4.

Також рекомендовано надати інформацію про заходи зі скорочення антропогенних викидів парникових газів, яких уживають у місті, і заходи з адаптації до зміни клімату. Зокрема, можна вказати, яких заходів уживають у місті в рамках Угоди мерів, якщо місто приєдналося до цієї угоди. Угода мерів — це ініціатива, започаткована ЄС, яка охоплює місцеві та регіональні органи влади, що беруть на себе добровільні зобов'язання підвищувати енергоефективність і нарощувати використання відновлюваних джерел енергії на своїх територіях. Для втілення своїх політичних зобов'язань у конкретні заходи та проекти підписанти Угоди зобов'язуються підготувати базовий кадастр викидів і подати протягом року після підписання план дій зі сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР). Станом на лютий 2020 р. підписантами Угоди є 226 міст і територіальних громад України (<http://com-east.eu/uk/>).

8. Водні ресурси та водокористування

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

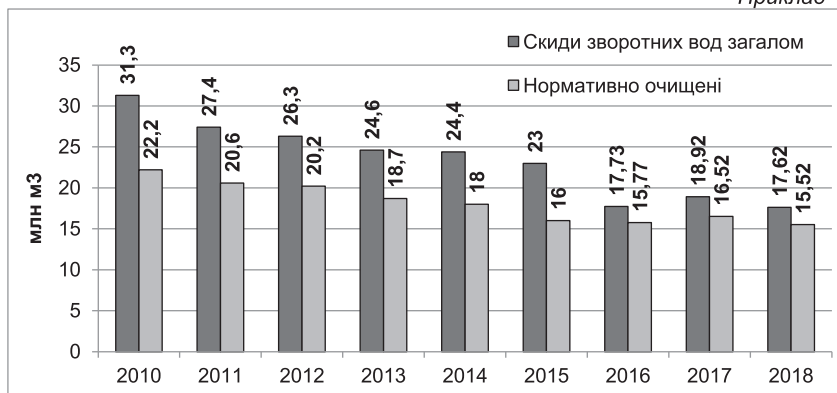
8.1. Водопостачання. У цьому підрозділі потрібно вказати, з яких джерел (поверхневих та/чи підземних) здійснюється водопостачання міста, які структури здійснюють водопостачання, чи є проблеми в місті з питною водою та якої якості питна вода. У графічному вигляді доцільно подати динаміку забору прісної води з джерел водопостачання та динаміку використання води в місті (див. приклад 9). Також варто вказати довжину водогінної мережі міста і стан водопровідних систем.

Динаміка забору прісної води з природних водних джерел і її використання в м. Кременчуку

8.2. Водовідведення. У цьому підрозділі потрібно надати інформацію про систему водовідведення в місті, зокрема про довжину та стан каналізаційної мережі, стан насосного обладнання каналізаційних насосних станцій, потужність і завантаженість водоочисних споруд. Потрібно вказати, які підприємства здійснюють скиди промислових зворотних вод, у яких обсягах і в які водні об'єкти (див. табл. 8).

Динаміку скиду зворотних вод у водні об'єкти міста можна подати у графічному вигляді (див. приклад 10). Інформацію про водопостачання та водовідведення можна знайти в регіональних доповідях про стан довкілля в області, в екологічних паспортах областей, а також у статистичних збірниках (наприклад, «Довкілля Полтавщини у 2017 році»).

Динаміка скидів зворотних вод у водні об'єкти м. Кременчука

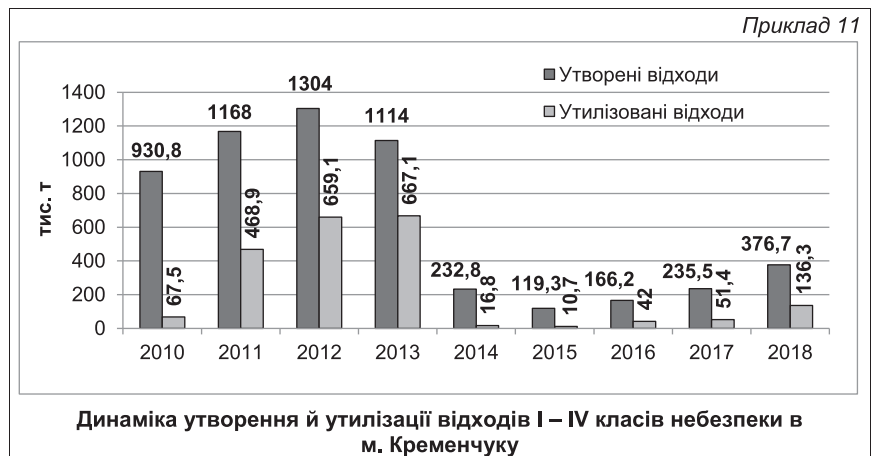
Важливим є питання очищення зливових вод у місті. Тому бажано надати інформацію про кількість випусків зливових вод у місті та про лабораторні дослідження їхньої якості.

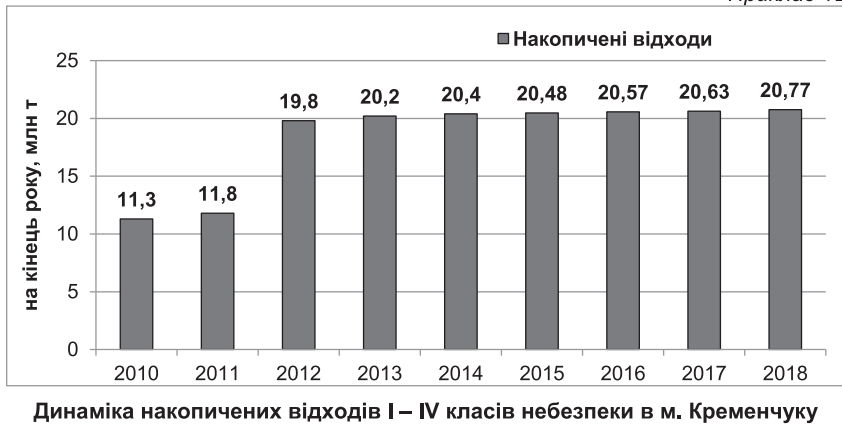
Таблиця 8. Скидання зворотних вод і забруднювальних речовин водокористувачами — забрудниками водних об'єктів міста

Назва водокористувача-забрудника	___ рік		___ рік		___ рік	
	Об'єм скидання зворотних вод, млн м ³	Кількість забруднювальних речовин, що скидаються разом із зворотними водами, тис. т	Об'єм скидання зворотних вод, млн м ³	Кількість забруднювальних речовин, що скидаються разом із зворотними водами, тис. т	Об'єм скидання зворотних вод, млн м ³	Кількість забруднювальних речовин, що скидаються разом із зворотними водами, тис. т

9. Поводження з відходами

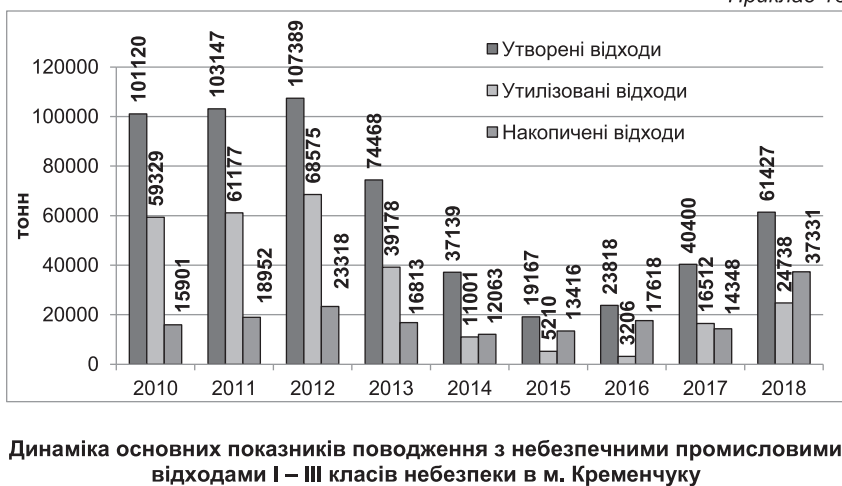
Питання відходів є однією з найсерйозніших проблем для міст. Тому важливо знати, скільки промислових і твердих побутових відходів утворюється в місті, скільки утилізується та якими є обсяги накопичених відходів. Інформацію про динаміку утворення, перероблення та накопичення відходів доцільно подати у графічному вигляді (див. приклади 11 і 12).

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

9.1. Промислові відходи. Потрібно зазначити основні забрудники міста промисловими відходами й офіційно зареєстровані місця видалення відходів. Доцільно також навести динаміку основних показників поводження з небезпечними промисловими відходами I – III класів небезпеки (див. приклад 13).

Потрібно також надати інформацію про суб'єктів господарювання, які провадять діяльність у сфері поводження з небезпечними відходами на

території міста (див. табл. 9). Цю інформацію можна знайти на вебпорталі Мінприроди України <https://menr.gov.ua/content/perelik-licenziativ-na-provazhennya-gospodarskoi-diyalnosti-z-povodzhennya-z-nebezpechnimi-vidhodami.html>.

Таблиця 9. Суб'єкти господарювання, що провадять діяльність у сфері поводження з небезпечними відходами на території міста

№	Назва	Місцезнаходження, контактні дані (вебадреса, тел., ел. пошта)	Спеціалізація (операції та види небезпечних відходів)
1			
2			
...			

9.2. Тверді побутові відходи. У цьому підрозділі потрібно надати інформацію про морфологічний склад ТПВ і обсяги утворення, перероблення та накопичення ТПВ. Обов'язково необхідно зазначити, чи здійснюють у місті роздільний збір ТПВ, як здійснюють санітарне очищення міста від ТПВ та які транспортні підприємства здійснюють вивезення ТПВ. Важливою є інформація про стан полігону ТПВ, зокрема й облаштування полігону системою збирання й утилізації біогазу та системою відводу фільтрату і протифільтратійного захисту. Також доцільно надати інформацію про підприємства, які здійснюють збирання й заготівлю відходів як вторинної сировини (див. табл. 10).

Таблиця 10. Суб'єкти підприємницької діяльності міста, що здійснюють збирання та заготівлю відходів як вторинної сировини

№	Назва	Місцезнаходження	Контактні дані (вебадреса, тел., ел. пошта)	Спеціалізація (види вторинної сировини)
1				
2				
...				

10. Земельні ресурси та землекористування

У цьому розділі наводять структуру земельного фонду міста (див. табл. 11). Також рекомендовано надати інформацію про забруднення ґрунтів, рекультивацию земель промислових підприємств, небезпечні геологічні процеси на території міста (підтоплення, зсуви, просідання поверхні, руйнування берегів).

Таблиця 11. Структура земельного фонду міста

Основні види земель та угідь	Площа, га	% від загальної території міста
1. Забудовані землі		
Житлова забудова		
Виробнича забудова		
Громадська забудова		
Комунально-складська забудова		
2. Землі, укріті рослинністю		
Зелені насадження		
Ліси		
3. Природно-заповідний фонд		
4. Території, укріті поверхневими водами		
5. Сільськогосподарські угіддя		
6. Інші території (кладовища, спецтериторії, звалища, піски, санітарно-захисні зелені насадження, болота, городи тощо)		

11. Надра

Якщо на території міста видобувають корисні копалини, то рекомендовано надати інформацію про видобуток корисних копалин (будівельні матеріали, рудні копалини, гідромінеральні ресурси, паливні корисні копалини) і надрокористувачів. Варто описати, який вплив на довкілля та на здоров'я населення міста має надрокористування та до яких екологічних наслідків можуть призвести аварії на видобувних підприємствах.

12. Зелені насадження

Озеленення в системі зовнішнього благоустрою міст має велике значення:

- зелені насадження значно зменшують наявність пилу й аерозолів у повітрі, відіграють роль фільтру;
- зелені насадження впливають на формування мікроклімату, тепловий режим, вологість і ступінь рухомості повітря (зокрема, зелені насадження навіть порівняно невеликої висоти та щільності посадки мають вітрозахисні властивості);
- шумозахисна функція зелених насаджень, розміщених між джерелами шуму й житловими будинками, ділянками для

відпочинку та спортивними майданчиками, дає змогу знижувати рівень шуму на 5 – 10 %;

- зелені насадження виділяють леткі та нелеткі речовини — фітонциди, що мають здатність убивати шкідливі для людини хвороботворні бактерії або гальмувати їх розвиток;
- декоративні рослини створюють широкі можливості для архітектурних композицій і планування міста;
- зелені насадження — місце активного й пасивного відпочинку населення.

У цьому розділі потрібно надати інформацію про площу зелених насаджень, стан озеленення міста, об'єкти зеленого господарства, зокрема парки та сквери (табл. 12 і 13), а також про інвентаризацію зелених насаджень. Цю інформацію можна доповнити фотографіями парків, скверів і рекреаційних зон.

Таблиця 12. Парки міста

№	Назва	Місцезнаходження	Рік створення	Площа, га
1.				
2.				
...				

Таблиця 13. Сквери міста

№	Назва	Місцезнаходження	Площа, га
1.			
2.			
....			

13. Природно-заповідний фонд

На території міста можуть бути території та об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). Рекомендовано надати карту-схему територій та об'єктів ПЗФ міста, а також перелік територій і об'єктів ПЗФ (див. табл. 14) зі стислим описом кожного з них. В описі потрібно зазначити: розташування; історичні дані; природні комплекси; рослинний і тваринний світ; види, занесені до червоних списків; рекреаційна цінність. Цю інформацію можна доповнити фотографіями рослин, тварин і природних комплексів.

Таблиця 14. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території міста

№ з/п	Класифікація та повна назва об'єкта	Категорія об'єкта ПЗФ	Назва об'єкта ПЗФ	Площа об'єкта (га)	Рішення про створення чи оголошення територій та об'єктів ПЗФ
1.					
2.					
...					

14. Формування екологічної мережі

Екологічна мережа є комплексною багатofункціональною природною системою, що забезпечує збереження біорозмаїття, стабілізацію екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, поліпшення стану довкілля й збалансований (сталий) розвиток суспільства.

У разі розроблення екологічної мережі міста потрібно надати схему екомережі з описом її структурних елементів (див. табл. 15).

Таблиця 15. Структурні елементи екомережі міста

Назва	Стислий опис і площа
1. Ключові території (природні ядра), площа ___ га	
1.1.	
1.2.	
...	
2. Сполучні території (екологічні коридори), площа ___ га	
2.1.	
2.2.	
...	
3. Буферні зони, площа _____ га	
3.1.	
3.2.	
...	
4. Відновлювальні території, площа ___ га	
4.1.	
...	

15. Система екологічного управління міста

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

15.1. Організації, що займаються природоохоронною діяльністю.

У цьому підрозділі рекомендовано надати інформацію про всі міські організації, які працюють у сфері охорони довкілля (див. табл. 16). Це можуть бути: екологічний відділ виконкому міськради, комунальні підприємства, науково-технічні центри. Крім таблиці, можна надати докладніший опис організацій, зазначивши повноваження та функціональні обов'язки організації, її структуру та інформацію про керівника організації.

Таблиця 16. Організації, що займаються природоохоронною діяльністю

№	Назва організації	Контактні дані	Мета діяльності
1.			
2.			
...			

15.2. Екологічні плани та програми. У цьому підрозділі потрібно навести перелік чинних міських екологічних планів і програм, а також інших планів, програм і стратегій, які містять екологічний складник (див. табл. 17).

Таблиця 17. Екологічні плани та програми

№	Назва	Рішення про прийняття (дата, номер)	Мета плану / програми
1.			
2.			
...			

15.3. Екологічні проекти, зокрема й міжнародні. У цьому підрозділі потрібно вказати, які екологічні проекти виконували в місті, зокрема й міжнародні (див. табл. 18). Крім табличної інформації, належить зазначити, які було отримано результати та як це сприяло поліпшенню стану довкілля й екологічного управління в місті.

Таблиця 18. Екологічні проекти, зокрема й міжнародні

№	Назва	Мета проекту	Тривалість	Спонсор	Сума коштів, грн
1.					
2.					
...					

15.4. Природоохоронні заходи й акції. У цьому підрозділі потрібно вказати, які природоохоронні заходи й акції відбувалися в місті (див. табл. 19).

Таблиця 19. Природоохоронні заходи й акції

№	Назва заходу / акції	Мета заходу / акції	Дата проведення	Ініціатори	Учасники	Результати
1.						
2.						
...						

16. Інженерний захист території міста

Унаслідок небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також на об'єктах підвищеної небезпеки в місті можуть виникати надзвичайні ситуації. Тому важливим складником життєдіяльності міста є цивільний захист населення, зокрема інженерний захист територій (який урегульовано ст. 34 Кодексу цивільного захисту України).

У цьому розділі рекомендовано зазначити, які заходи з інженерного захисту територій реалізують у місті. Наприклад:

- проведення районування території міста за наявності потенційно небезпечних об'єктів і небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також ризику виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних із ними;
- розроблення вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту та внесення їх до відповідних видів містобудівної і проектної документації з подальшою реалізацією під час будівництва й експлуатації;
- урахування можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів та негативних наслідків аварій під час розроблення генеральних планів населених пунктів і ведення містобудування;
- розроблення та здійснення заходів щодо безаварійного функціонування об'єктів підвищеної небезпеки;
- будівництво споруд, будівель, інженерних мереж і транспортних комунікацій із заданими рівнями безпеки та надійності;
- будівництво протизсувних, протиповеневих, протиселевих, протилавінних, протиерозійних та інших інженерних споруд спеціального призначення, їх утримання у функціональному стані;
- обстеження будівель, споруд, інженерних мереж і транспортних комунікацій, розроблення та здійснення заходів щодо їх безпечної експлуатації.

17. Моніторинг стану довкілля

Однією зі складових частин розв'язання нагальних екологічних проблем в місті є створення дієвої системи моніторингу довкілля, тобто організація системи спостережень, збирання, опрацювання, передавання, збереження й аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін та ухвалення рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля, його впливу на здоров'я населення й дотримання вимог екологічної безпеки.

У межах території міста ведуть спостереження:

- за якістю атмосферного повітря та джерелами його забруднення;
- за гідрологічними та гідрохімічними характеристиками водних об'єктів;
- за якістю води джерел централізованого та нецентралізованого питного водопостачання;
- за скидами стічних вод у міську каналізацію та поверхневі водні об'єкти;
- за станом зелених насаджень у місті;
- за санітарним станом дворів, вулиць, площ та інших міських територій.

Зокрема, щодо моніторингу стану атмосферного повітря потрібно надати інформацію про систему постійного спостереження за станом атмосферного повітря в місті та про періодичний моніторинг атмосферного повітря, указати суб'єктів моніторингу, зазначити точки спостереження. Також потрібно надати план і графік проведення вимірювань якості повітря, описати систему оперативного реагування на звернення громадян, указати, як оприлюднюються дані моніторингу.

18. Безпритульні тварини

Однією з проблем міст є значна кількість безпритульних тварин (собак і кішок). Ця проблема пов'язана зі зростанням загрози поширення інфекцій, а щодо безпритульних собак — зі зростанням ризику укусів і поширення сказу. Для розв'язання цієї проблеми в багатьох містах уживають заходів із системної стерилізації безпритульних тварин, повернення їх у домашні умови та посилення відповідальності жителів міста щодо утримання домашніх тварин.

У цьому розділі рекомендовано зазначити, які заходи з регулювання чисельності безпритульних тварин гуманними методами здійснюються у місті. Зокрема, це можуть бути такі заходи, як:

- прийняття міської програми гуманного регулювання чисельності безпритульних тварин;

- створення ветеринарно-стерилізаційного центру;
- вакцинація та стерилізація безпритульних тварин;
- створення притулків;
- реєстрація та облік домашніх тварин;
- просвітницька робота.

19. Контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства здійснюють територіальні органи Державної екологічної інспекції України. Контроль за станом довкілля в місті можуть здійснювати організації, зазначені в підрозділі 15.1.

Наприклад, щодо здійснення контролю за забрудненням атмосферного повітря в місті потрібно вказати:

- відповідальні структури;
- функціональну схему взаємодії для здійснення оперативного контролю за забрудненням атмосферного повітря на території міста;
- функціональну схему реагування в період несприятливих метеорологічних умов.

Слід зазначити, що наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.02.2002 № 88 затверджено Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля. Відповідно до цього наказу громадські інспектори спільно з працівниками органів Держекоінспекції, інших державних органів, які здійснюють контроль за охороною, раціональним використанням і відтворенням природних ресурсів, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування можуть брати участь у проведенні перевірок додержання підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами вимог природоохоронного законодавства, норм екологічної безпеки, охорони, раціонального використання та відтворення природних ресурсів. Тому, якщо в місті є громадські інспектори з охорони довкілля, про це потрібно зазначити в екопаспорті, указавши також діяльність, яку вони здійснюють.

20. Екологічна освіта та інформування

Одним із найважливіших напрямів реалізації сучасної екологічної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях є інформаційно-просвітницька робота з різними групами населення.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.91 № 1264-XII (ст. ст. 15, 19) передбачено забезпечення місцевими радами та виконавчими органами міських рад у галузі охорони довкілля реалізації екологічної політики України та екологічних прав громадян за допомогою:

- систематичного й оперативного інформування населення, підприємств, установ, організацій і громадян про стан довкілля;
- створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем;
- організації екологічної освіти й екологічного виховання громадян.

У цьому розділі рекомендовано вказати, які рекламно-інформаційні та просвітницькі заходи здійснюють у місті, які організації займаються екологічною освітою та інформуванням (див. табл. 20), як здійснюють інформування (наприклад, через вебсайт міськради чи міський екологічний сайт (сторінку)), які інформаційно-освітні кампанії проводять. Можна додати детальнішу інформацію про еколого-освітні організації. Доцільно проілюструвати цей розділ фотоматеріалами.

Таблиця 20. Організації, які займаються екологічною освітою та інформуванням

№	Назва організації	Адреса	Мета діяльності
1.			
2.			
...			

21. Участь громадськості в екологічному управлінні та природоохоронних заходах

Участь громадськості в захисті та збереженні довкілля врегульовано:

- міжнародною Конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція), ратифікованою Законом України від 06.07.99 № 832-XIV;
- законами України «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Про оцінку впливу на довкілля», які передбачають проведення громадського обговорення документів державного планування у процесі стратегічної екологічної оцінки та планованої діяльності у процесі оцінки впливу на довкілля;
- постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на довкілля» від 29.06.2011 № 771;

- постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля» від 13.12.2017 № 989.

У цьому розділі можуть бути такі підрозділи:

21.1. Громадські екологічні організації. У цьому підрозділі потрібно навести перелік громадських екологічних організацій (див. табл. 21). Рекомендовано також детальніше описати діяльність цих організацій, зокрема напрями діяльності організації, її досягнення та реалізовані проекти.

Таблиця 21. Громадські екологічні організації міста, громадські ради, консультативно-дорадчі органи

№	Назва організації	Контактні дані	Мета діяльності
1.			
2.			
...			

21.2. Громадські екологічні ініціативи. У цьому підрозділі вказують громадські природоохоронні ініціативи, проведені природоохоронні акції, а також екологічні проекти програми «Громадський бюджет» (див. табл. 22). Доцільно проілюструвати наведену інформацію фотоматеріалами.

Таблиця 22. Громадські екологічні ініціативи й екологічні проекти програми «Громадський бюджет» (бюджет участі)

№	Назва ініціативи	Мета	Дата проведення	Ініціатори	Учасники	Результати
1.						
2.						
...						

Список використаних джерел

Бібліографічний опис використаних джерел складають відповідно до ДСТУ 7.1:2006, запровадженого в дію в Україні 01.07.2007.

Додатки

У додатках можна навести рішення міськради, які стосуються екологічних питань; природоохоронні заходи з планів, програм і стратегій; звіти про реалізацію екологічних програм, детальний опис екологічних проектів і природоохоронних акцій тощо.

ПРОЕКТ «ПАРТНЕРСТВО ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСТ»

вул. Щекавицька, 30/39, офіс 27, Київ, 04071
тел.: +38 044 2071282
e-mail: office@pleddg.org.ua

www.pleddg.org.ua